

Skolevejledningen i en projektstyret skole – hvordan?

Hvordan samarbejder skolevejlederen med klasselæreren om at vejlede/navigere eleverne rundt i den projektstyrede skole, således at vi stadig tager udgangspunkt i den enkelte elev og samtidig lever op til CKF-områderne?

*af Anne Marie Borregaard
skolevejleder på Statens Pædagogiske Forsøgscenter*

Baggrund

På Statens Pædagogiske Forsøgscenter besluttede vi i løbet af skoleåret 2000/2001 at forsøge os med et nyt udviklingsarbejde, som vi kaldte *På vej mod en projektstyret skole*.

Baggrunden for denne beslutning var følgende:

Over en årrække er der på SPF gjort gode erfaringer for at udvikle:

- Projektarbejdsformen
- Den praktisk-musiske dimension
- Portfolio og intern evaluering
- Arbejde i lærerteam
- Nye prøveformer
- Holddannelser
- Fleksibel tilrettelæggelse af undervisning og fleksibelt skema

Tidligere havde vores forsøgs- og udviklingsarbejde oftest foregået på klassetrinnet eller inden for et fagområde. Denne gang ville vi forsøge os med et udviklingsarbejde, der var fælles for hele skolen.

Et fælles udviklingsarbejde kunne nemlig både indfri ønsket om nye samarbejdsrelationer og tværgående teamstrukturer. Det ville også betyde en større grad af forskellighed i mødet mellem lærere og elever og mellem lærere og elever indbyrdes.

Vi vil have en projektstyret skole med eleven i centrum.

Vi ville bygge videre på vores erfaringer fra tidligere udviklingsarbejder. Det mest radikalt anderledes er, at skoleåret inddeles i kernestofsperioder, fordybelsesperioder (år 1), temaperioder (omdefineres i år 2) og projektperioder.¹

¹ **Kernestof:** læreren har hovedrollen . Læreren definerer inden for deres fagområder, hvilke stofområder der er grundlæggende nødvendige at føre eleverne igennem.

Fordybelsesperioder/temaperioder: Læreren foreslår temaer, som eleverne kan arbejde med. Ud fra de forslag og efter vejledning fra lærerne vælger den enkelte elev at fordybe sig inden for et nærmere defineret tværfagligt område.

Projektperioder: Elev har hovedrollen og arbejder på baggrund af egne valg af temaer og problemstillinger. Arbejdsformen er den eksemplarisk projektorienterede.

Læringssynet

På vej mod en projektstyret skole baserer sit læringssyn på den antagelse, at projektarbejdsformen er en arbejdsmetode, som tager højde for, at den enkelte elev bliver tilgodeset på bedst mulig måde. Men den forudsætter, at det foregår i et samspil med kompetente og professionelle lærere.

I vort udviklingsarbejde antager vi desuden, at elever lærer bedst, når de er medansvarlige i de læringssituationer, de er en del af i skolen.

Medansvarligheden medfører en følelse af ejerskab over for de projektorienterede læringsforløb – og et sådant ejerskab er en del af den motivation, som driver lysten at lære.

To vigtige mål i den projektstyrede skole er at styrke projektarbejdsformen og skabe større helhed i undervisningen.

Projektarbejdsformen afspejler på mange måder den arbejdsform, som vi møder uden for skolen – både i arbejds- og privatliv. Derfor ønsker vi at eleverne får bedre forudsætninger for at navigere i projekter.

Projektarbejde bygger på elevernes og lærernes lyst og interesse i at lære nyt i forhold til omverdenen.

Vi samlede alle timerne, lagde dem i en stor bunke og startede fra bunden med at fordele timerne til de forskellige opgaver på SPF.

Vi udarbejdede en timefordelingsplan, som opdelte skoleåret i fem dele:

1. Projektperioder (P)
2. Fordybelsesperioder/temaperioder (F) (T)
3. Kernestofsperioder (K)
4. Ture og lejrskoler
5. Praktik

Da målet har været at udvikle en projektstyret skole, har det været vigtigt at prioritere projektarbejdsformen højt. Men for at kunne arbejde kvalificeret med projektarbejdsformen kræver det, at både elever og lærere er kvalificerede til det. For at kvalificere elever til at arbejde projektorienteret i projektperioder, er det nødvendigt, at de får mulighed for også i temaperioderne at anvende dele af projektarbejdsformen. Det nødvendige fundament herfor skal til gengæld etableres i kernestofsperioderne.

Nedenstående skema viser skoleåret 2002/2003, som det så ud for 10. klassetrin. (Den sidste P –periode er projektperiode for 8. klassetrin og prøveperiode for 9. & 10. klassetrin).

	34 Lejrskole	35 K	36 K	37 P	38 K	39 T	40 T	41 T	43 Praktik
44 F	45 F	46 F	47 K	48 K	49 T	50 T	51 T		
1 K	2 Praktik/ Præsentationskurser	3 K	4 P	5 P	6 P	8 K	9 K	10 K	11 K
12 K	14 K	15 K	16 K	17 K	18 K	19 Skriftlige prøver	20 K	21 K	22 Prøver
23 Prøver	24 Prøver	25 Prøver							

I temaperioderne arbejder eleverne på tværs og på langs af klasserne. Den enkelte elev vælger et temaområde **efter vejledning fra klasselæreren**. Hver temaperiode har tre områder – "Mennesket og kulturen", "Mennesket og Samfundet" og "Mennesket og Naturen", som eleverne kan vælge imellem. De har en varighed på to – tre uger med et ugentlig timetal, der kan variere fra 18 til 22 lektioner.

I den "nye" skole, vi har etableret, har vi gjort op med mange rutiner og vaner fra den "gamle" skole. Ved at lade eleverne arbejde projektstyret i lange og mange perioder, og ved at eleverne på tværs og langs af klasser kan **vælge** sig ind på forskellige temaområder har vi gjort op med princippet om, at alle elever skal have lige meget af alt.

Der er tre temaperioder på et skoleår, og hver gang kan eleverne vælge inden for tre områder. Kan eleven vælge samme område mange gange? Kan Tine, der vil være sproglig student, allerede fra 8. klasse fravælge al temaundervisning, hvori der indgår naturfag? Denne form for skole går vi naturligvis ikke ind for. Folkeskolen skal stadig være for alle, og alle elever skal møde alle fagområder jævnlige. Vi besluttede dog, at vi skulle prøve at efterkomme elevens første ønske, men at det var af største vigtighed, at klasselæreren evt. skolevejlederen diskuterede/vejledte eleven i sit valg.

Vejlederen

Når eleverne på denne måde allerede fra 8. klasse skal træffe mange flere valg og arbejde inden for mange temaområder med forskellige lærere og elever, kræver det en meget større grad af opmærksomhed over for og vejledning af den enkelte elev.

Det er vigtigt, at eleven gennem hele skoleåret har klasselæreren tæt på med vejledning og støtte. Allerede ved skoleårets start er det vigtigt, at elev og klasselærer sammen stiller mål op for skoleåret, og samtidig finder ud af, hvad det får af betydning for elevens valg i tema- og projektperioder.

Til hjælp for elev og klasselærer (forældre og skolevejleder) har vi udarbejdet forskellige værktøjer og evalueringsredskaber.

- Et registreringssystem – databasesystem
- Portfolio
- Elevlogbog
- Lærerlogbog
- Udtalelser

Databasen: Her har vi alle elevers navne samt deres forskellige valg registreret.

Portfolio: Alle elever har en stor portfolio kasse, hvor mindre og større elevarbejder kan udvælges og gemmes.

Elevlogbog: Eleverne skriver i løbet af disse fordybelses- og projektperioder altid logbog. Det er et vigtigt værktøj for eleven til beskrivelses af arbejdsprocesser og til at reflektere over egen læring.

Lærerlogbog: Her kan lærerne dagligt skrive beslutninger, iagttagelser, aftaler m.m. ned. Lærerlogbogen har vi lagt ind på lærernes elektroniske fællesdrev, således at lærerne altid kan skrive videre "på hinandens optegnelser". Da flere forskellige lærere deltager i forløbene – men ikke på samme tid – , så er det et meget vigtigt værktøj.

Udtalelser: Efter hver periode skriver tema- / projektlærerne en udtalelse til hver elev. Ud over målene (faglige, sociale og metodemål) indeholder udtalelsen en beskrivelse af forløbet, en vurdering af elevens arbejdsproces og produkter samt en fremadrettet konklusion.

Og hvor er så skolevejlederen i denne projektstyrede skole?

Skolevejlederen kunne – som hidtil – afholde de to årlige personlige samtaler med eleverne med udgangspunkt i et eller andet allerede eksisterende materiale. Vi har de to tidligere år ladet eleverne forberede samtalerne ud fra noget materiale, vi selv har udarbejdet (inspireret af Susanne Løkke & Grethe Fog) og efter samtalen ladet eleverne skrive referat af samtalen på computer. Det har fungeret rigtig godt.

Men det, at vi har sat en så anderledes skole i søen, kræver også, at skolevejlederen er forandringsparat lige som alle andre personer i denne skole. Der er behov for **en forbedring af samarbejdet med klasselæreren**. Det er nærmest absolut nødvendigt, at skolevejlederen og klasselæreren kører et tæt

parløb for at give eleverne de bedste betingelser for at træffe valg både i forhold til sig selv her og nu og i forbindelse med de valg, de senere hen skal træffe i forbindelse med ungdomsuddannelserne.

I indeværende skoleår blev skolevejlederne (vi er to) enige om at gøre som året før, men at vi måtte have øjne og ører vidt åbne for at se, hvordan vi ville kunne forbedre vores praksis i forhold til alt det nye. Vi var enige om, at det ikke var lige her, vi skulle sætte gang i en masse nye skolevejledningsprojekter!

I samtalerne med eleverne tog vi udgangspunkt i *“Dig selv og den projektstyrede skole”*. Det var interessant – især som skoleåret skred frem – at lægge mærke til, hvordan eleverne blev mere og mere bevidste om egne valg og muligheder. Vi kunne også registrere, at elevernes måde at vælge på ændrede karakter hen ad vejen. Vi har haft mange diskussioner, om eleven skulle vælge ud fra et behov (= det har jeg svært ved), ud fra lystprincippet eller ud fra det bedstevennen gjorde. Det har været samtaler, der har været meget vigtige for eleven men skam også for skolevejlederen. Det er samtaler, der oftest har taget lang tid.

Der har været et endnu større behov for, at klasselærerne og skolevejlederen har talt sammen. Vi har de tidligere år haft to lærermøder om året i forbindelse med skole-hjem samtalerne, hvor skolevejlederen deltager og samtidig er referent. Disse møder har i de sidste to år haft en endnu større betydning end tidligere.

Vi har som skolevejledere altså helt tydeligt oplevet nødvendigheden af, at vi også må ændre på arbejdsgange og procedurer i forhold til vores praksis. Og hvordan kan vi så forestille os det?

Skolevejlederens årsplan

Skolens årsplan er blevet et meget vigtigt styringsredskab for alle i den projektstyrede skole. Det er også blevet endnu mere nødvendigt med skolevejlederens årsplan, der nøje hænger sammen med skolens årsplan.

Hvor fx Uddannelses-, erhvervs- & arbejdsmarkedsorienteringen tidligere lå på klassen (evt. klassetrinnet), vil dette område nu både ligge i klassen, men også uden for klassen sammen med elever fra andre klassetrin. Et konkret eksempel: Hvis Ole i 8. klasse har valgt en temaperiode inden for området *Landbrug*, vil det være oplagt for skolevejlederen at bidrage til dette forløb med undervisning inden for dette område. Det kunne handle om arbejdsmiljø – det psykiske og fysiske arbejdsmiljø, erhvervsbetingede sygdomme og arbejdsskader. Men det er ikke resten af 8.b Ole her er sammen med, det er elever fra både 8., 9.. & 10. klassetrin. Skolevejlederens opgave er nu at planlægge således, at de andre elever på skolen på et eller andet tidspunkt i deres SPF-forløb har mulighed for at arbejde med dette område. Det betyder, at skolevejlederen – ligesom klasselæreren – er nødt til at vide nøjagtig hvilken elev, der har fået undervisning i hvad inden for skolevejlederområdet. Det er en spændende udfordring at få dette til at fungere.

Praktik og projektperioder

Vi har i dette skoleår valgt at lægge de større projekter på klassetrinnet. Fx har det været muligt for 10. klasse at planlægge praktik og besøgsdage i forbindelse med Den obligatoriske selvvalgte opgave – et iværksætterprojekt. 9. klassetrin har valgt at lave et projektforsøg med udgangspunkt i praktikopgaven *”Portræt af en medarbejder”*. 8. klassetrin valgte, at eleverne skulle i praktik, mens 9. og 10.kl. var til de skriftlige prøver. Sådan har vi dog altid gjort – også før *”En projektstyret skole”*. Det var der altså ikke noget nyt i.

Men vi prøvede dog et anderledes praktikforsøg! Vi lod en af temaperioderne *”Mennesket og naturen”* med underteamet *”Landbrug”* afslutte med en uges landbrugspraktik i Jylland. Tidligere er det altid 10. klasse, der har været i landbrugspraktik, men denne gang prøvede vi at lade 22 elever fra 8. – 10. klasse i alderen 14 – 16 år tage af sted. Der er stor forskel på, hvordan en elev fra 8. klasse klarer en sådan praktik som helt fremmed på en stor gård i forhold til en 10. klasses elev. Det var en udfordring for alle, både elever, lærere og værter. Selv om gruppen havde arbejdet med lærerne i to uger inden afrejsen til Jylland, var der meget lærerne ikke vidste om eleverne. Når en klasselærer tager af sted med sin klasse, kender hun for det meste gruppen af elever så godt, at hun hurtigt er i stand til at klare opståede problemer. Her var det lidt sværere for temalærerne. (Læs mere om dette i artiklen *”Dansk med bredde og dybde”*).

Her kunne vi også forestille os en ændring i fremtiden.

Jeg kunne tænke mig at arbejde videre med ideen om, at nogle af praktikperioderne kunne være lodrette tilbud. Det kunne være temapraktik *”Håndværksfag”* eller *”Servicefag”*. Ikke alle elever i en klasse er interesserede, men på tværs og langs ville det være muligt at få et samlet et hold af interesserede elever. Det er vigtigt at huske på, at praktik er et tilbud til eleverne! Skolevejlederen vil sammen med eleverne også kunne være med til at planlægge/arrangere præsentations- og brobygningsforsøg.

Når eleverne planlægger og arbejder med projekter/projektopgave/Obligatorisk Selvvalgt Opgave, vil det være en god ide, at skolevejlederen også her er aktiv. Det vil være oplagt for nogle elever at koble deres projekt med et praktikforsøg eller et virksomhedsbesøg. Det kan skolevejlederen hjælpe eleven med at arrangere. Praktik og projekt vil kunne hænge nøje sammen og måske få større mening/betydning for eleven.

Samtaler med udgangspunkt i portfolio, udtalelser, valgområder, logbog

”Personlig rådgivning og vejledning skal medvirke til, at eleven opnår erkendelse af egne forventninger og forudsætninger og bliver i stand til at udarbejde en personlig uddannelsesplan og handleplan”. Sådan står der i formålet for uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering.

Hele skolen har valgt at arbejde med portfolio som et pædagogisk værktøj. Det vil altså være oplagt for skolevejlederen at bruge eleverne portfolio som udgangspunkt for den personlige rådgivning og vejledning.

På et tidligere skolevejlederkursus om uddannelsesbog – og plan, blev vi (skolevejledere) enige om at bruge elevernes portfolio som udgangspunkt for vores samtaler. Flere vejledere kom meget frustrerede tilbage og havde måttet opgive at benytte sig af denne metode i forbindelse med vejledningssamtalerne. Erfaringen var, at når denne metode ikke var indarbejdet hos klassens elever og lærere, var det umuligt for skolevejlederen at bruge dette som et redskab. Portfolio kræver, at lærerne indarbejder det som en naturlig arbejdsmetode, de vælger at afsætte tid til. Eleverne skal lære at stille krav til egne produkter, til udvælgelsen og til at kunne begrunde, hvorfor de netop vælger, som de gør. Det skal læres, og det tager tid. Det er ligeledes vigtigt, at elevernes portfolio bruges. På SPF arrangerer eleverne en udstilling af deres produkter i forbindelse med skole-hjemsamtalerne. Det er altså eleven, der beslutter, hvad der skal udvælges, og hvad samtalen skal tage udgangspunkt i. Det giver en større elevansvarlighed, når eleven kan se, hvad portfolio kan bruges til. Det er ligeledes muligt for både elever, forældre og lærere at se, hvilken udvikling eleven har gennemgået.

Det er oplagt for skolevejlederen at benytte elevernes portfolio i forbindelse med vejledningssamtalerne. Eleven kan udvælge enkelte produkter, som de medbringer til samtalen. Ved at eleven selv har valgt (og derfor også gjort sig nogle tanker), vil det være et godt udgangspunkt for samtalen. Eleven er den aktive, der har truffet et valg. Samtalen vil på en naturlig måde komme til at dreje sig om elevens styrkesider – og sider, der skal arbejdes mere med, om elevforudsætninger, behov, holdninger, drømme, planer for fremtiden osv.

Skolevejlederen kan også bruge elevens logbog og lærernes udtalelser fra de forskellige temaområder og projektførløb. Her er det igen eleven, der vælger ud og på den måde er med til sætte dagsordenen for samtalen.

Skolevejlederens deltagelse i skole-hjemsamtalerne

Det vil være oplagt, at skolevejlederen tilbyder at deltage i skoleårets sidste skole-hjemsamtale. I dag "fylder" skolevejlederen mere i elevens skoleliv.

På elevens portfolioudstilling vil uddannelsesbog – og plan have en naturlig plads. Forældre og lærere vil på en anderledes naturlig (?) måde spørge til elevens planer og tanker mht. fremtiden (ungdomsuddannelse m.m.), og vejlederen vil kunne være behjælpelig med at besvare spørgsmål fra forældrene og kunne spørge eleven i forbindelse med uddannelsesbog - og plan. På denne måde vil skolevejlederen komme til at fremtræde mere synlig over for elever, forældre og kolleger. Det er vigtigt for det fremtidige samarbejde, og det vil også højne kvaliteten af skolevejlederens arbejde.

Og ved større synlighed i skolevejlederens arbejde vil de fleste elever, forældre og lærere forhåbentlig kunne se vigtigheden af skole- og ungdomsvejledningen og være med til at bruge os flittigt!